

Kloosterkerk

5 december 2021 – ds. Rienk Lanooy

Kolossenzen 1,12-20 en Lukas 1,26-33

U kunt deze dienst alsnog bekijken en beluisteren via www.youtube.com/watch?v=rrnJnw_0wpI

Gebed om ontferming

Vaak is het bij ons
nu of nooit
hollen of stilstaan
alles of niets
maar hier groeit
het licht
zoetjesaan
week voor week
vlam voor vlam
als een zwijgend woord
als een zachte kracht –
niet altijd
lukt het ons
om stilaan mee te groeien
met dat licht –
dan denken we te groot
van ons eigen licht
of te klein
of we denken
helemaal niet aan licht
als het duister
ons omringt
en daarom bidden wij U:
Heer, ontferm U...

Vaak is het bij ons
ik of de ander
wij of zij
dan is er geen betrekking
maar wedijver
geen eenvoud
maar tweespalt,
maar hier brengt
het licht ons samen
om ons te zeggen
dat we er allemaal
vandaan komen
'van het licht
of hoe dat heet'
en dat het ons
wil meenemen
naar het kind
in de kribbe
dat ons uitnodigt
om zijn licht te
weerkaatsen
in ons eigen leven
en daarom bidden wij U:
Heer, ontferm U..

Vaak is het bij ons
dat we tegenover elkaar staan
in een wereld
vol meningen
richtingen
en oordelen –
maar om zelf langzaam
mee te groeien
met het licht
en te gaan zien
waar het op aan komt
waar deze wereld
mee gediend is
en de mensen
die er wonen
in het bijzonder
zij die er het minste
te vertellen hebben
is dat niet
waar het licht
ons hebben wil
waar Gij ons zoekt?
En daarom bidden wij U:
Heer, ontferm U...

Preek

Wie verliefd is, spreekt in superlatieven. Verliefdheid kent geen nuances, geen relativering, ze spreekt niet in termen van 'enerzijds... anderzijds...'. Ze kent alleen de overdrijving: die ene is alles. Het lied dat we zojuist hoorden in de Kolossenzenbrief, een vroeg-christelijke hymne (Kolossenzen 1,15-20), zou je een liefdeslied kunnen noemen, dat al deze kenmerken heeft. Het is geen afgewogen tekst over de persoon van Christus, geen theologisch betoog, maar een liefdesverklaring pur sang. Het woordje 'alles' komt er maar liefst acht keer in voor. Ik weet ook niet hoe het in mijn gedachten kwam – inspiratie is een wonderlijk gebeuren – maar ik moest onwillekeurig denken aan de moeder van alle Duitse schlagers, het lied van Peter Maffay getiteld: 'Du bist alles was ich habe auf der Welt'. Anders natuurlijk, maar toch met eenzelfde gedrevenheid, bezingt de dichter zijn liefde voor de Messias: *Du bist alles was ich habe auf der Welt... und im Himmel*, moet je er dan nog aan toevoegen. Want de Christusfiguur heeft hier kosmische proporties: in hem is *alles* geschapen, in hem wordt *alles* verzoend, hij bestaat voor *alles* en *alles* bestaat in hem. Niets is er wat buiten hem om gaat. *Du bist alles...*

Als Peter Maffay en zijn schlager u nooit hebben bereikt – ik sluit dat op voorhand niet uit – kunnen we naast de Christushymne ook Goethe leggen. In zijn gedicht 'Nabijheid van de geliefde ('Nähe des Geliebten'), schrijft hij:

*Ik denk aan jou, als mij het zongeschitter
uit zee toestraalt;
Ik denk aan jou, wanneer het maangeglitter
op 't water dwaalt.*

*Ik zie jouw beeld, als op de verre wegen
het stof opzweeft;
In diepe nacht, als in de nauwe stegen
de zwerver beeft.*

*Ik hoor jouw stem, als ginds met donker fluist'ren
het water stijgt,
In 't stille bos, daar loop ik vaak te luist'ren,
als alles zwijgt.*

*Ik ben bij jou, al ben je nog zo verre.
Je bent dichtbij!
De zon zinkt weg, zó lichten weer de sterren.
Was jij bij mij!*

Dag en nacht, wind, water, stilte, zon, maan en sterren, er is niets waarin de ik-persoon niet zijn geliefde ziet, of andersom gezegd: alles wat zij ziet, hoort, denkt, voelt, is opgenomen in die ene die haar alles is. Precies zo bezingt de dichter van de hymne in zijn liefdesverklaring hoe alles wat er maar is, verwijst naar Christus. Er is niets wat niet in zijn liefde is opgenomen, er is niets wat niet van binnenuit zijn licht laat stralen.

En hoe komt dat? Dat vertelt de schrijver van de brief als inleiding op het lied: God heeft ons immers overgebracht van de macht van de duisternis naar het licht, naar het rijk van zijn geliefde zoon. En daar eenmaal aanbeland, kan de schrijver niet meer zwijgen. Deze liefde betovert de wereld, zij is alom aanwezig, uit haar stroomt alles voort. Het evangelie van Thomas (ooit in Nag Hammadi, Egypte gevonden) laat Jezus het zo zeggen: *'Ik ben het licht over alles heen. Ik ben alles. Uit mij is alles voortgekomen en alles ziet naar mij uit. Splijt een stuk hout: ik ben er. Til de steen op en jullie zullen mij daar vinden'* (Logion 77).

Prachtig natuurlijk, die liefde die alles is. Maar zeggen we ook niet – en met recht – dat liefde blind maakt en dat de vervoering die ze met zich meebrengt ook haar grenzen kent. Moeten we niet terug naar de werkelijkheid die zich aan ons opdringt en zeggen: 'ja, maar je kunt toch niet de hele wereld, niet alles, als een uitdrukking van Gods liefde beschouwen'. Dan doe je geen recht aan de hardheid van de wereld. Die is immers niet alleen het theater van Gods liefde, maar ook de arena waarin gladiatoren een gevecht leveren om maar te overleven; en gaat die strijd eigenlijk niet altijd ten koste van de ander? In de hymne heten die gladiatoren vorsten, heersers, machten en krachten, zichtbaar en onzichtbaar. Zij zijn de godjes die ieder in hun eigen rijk met elkaar strijd leveren: godjes van de handel en de natuur, die van de kunsten en de oorlog, die van de vrijheid en de verantwoordelijkheid, van de plicht en de innerlijke moraal, van de seks en de genegenheid, van de welvaart en het welzijn.

Kijk, verlichte mensen noemen dat misschien geen godjes, geen goden meer. We spreken eerder over waarden, overtuigingen – waarden en overtuigingen die met elkaar strijden. Winstmaximalisatie verdraagt zich immers slecht met gelijke verdeling van welvaart; groei raakt aan de grenzen van wat de aarde kan incasseren. Mensenrechten botsen met het grote geld

van de sport. Politiek als de macht van de meerderheid, heeft het altijd moeilijk met ruimte voor de minderheid. En we kennen vast ook wel onze eigen waarden die in ons strijden en de ongemakkelijke afwegingen die we moeten maken, telkens weer: kiezen we voor vrijheid of voor controle, moeten we volharden of omkeren, laten we alles bij het oude of vraagt iedere tijd weer aanpassingen?

En daarom begrijpen we de dichter van de hymne wel, in zijn onstuitbare verlangen naar die ene, hele wereld ('heile Welt'), waarin we in alles de liefde herkennen van die ene God, die ons in het rijk van het licht heeft gebracht, waarin al die strijdende waarden met elkaar verzoend zijn. Sterker nog, het is niet alleen een verlangen: hij zingt van de zoon die deze liefde heeft gebracht. Lukas schrijft erover in zijn evangelie waar de engel Gabriël aan Maria het goede nieuws komt vertellen: *Hij zal een groot man worden en Zoon van de Allerhoogste worden genoemd... tot in eeuwigheid zal hij koning zijn over het volk van Jakob, en aan zijn koningschap zal geen einde komen* (Lukas 1,32-33). We kunnen niet wachten! Daar komt een schip geladen; daar wordt aan de deur geklopt... Hij komt, hij komt, Advent!

Maar nu wordt het toch spannend. Want dat diepe verlangen naar die ene 'heile welt', waarin alles met alles verzoend is, heeft in de geschiedenis niet alleen maar goeds gebracht. Zoveel visioenen en uitwerkingen van een hemel op aarde, van een rijk zonder einde, het eerste, tweede en het derde rijk, hebben tegelijkertijd vaak tot de meest vreselijke ideeën en ideologieën geleid. En ook in onze tijd van onzekerheid zien we aan de randen de roepers staat die roepen: volg mij, ik weet hoe het zit, ik weet hoe het moet, reik mij je hand, geef me je geld, je verstand, je vrijheid, geef me je 'alles' en ik ga het voor je oplossen, ik haal je uit de crisis; aan mijn koningschap zal geen einde komen. Want we beseffen in een tijd dat veel onzeker is, met weer een lock down, een verschaalde kerst, een nieuwe variant, en haperende instituties, is het ook moeilijk om te leven met een open einde, te ervaren dat je op kernmomenten geen grip hebt op je bestaan, en je te realiseren dat je soms zo ongelofelijk veel te verliezen hebt. En als er dan iemand roept: ik breng je over naar het rijk van het licht, ik ga het voor je oplossen – tja, wie zou het niet willen?

Laten we dan toch nog eens teruggaan naar die hymne, die zo geëxalteerd, spreekt van Christus in wie alles samenkomt en samenvalt, van een verzoende wereld waarin alles spreekt van zijn liefde. Zoals ieder lied heeft ook deze hymne een einde. Maar vreemd, ze sluit niet af met een uitsmijter, ze zweept de verliefde gevoelens niet nog één keer op met een fantastisch visioen, maar ze sluit af met een woord dat zegt: *door vrede te brengen met zijn bloed aan het kruis*. Ai, dacht ik, zal ik dat er maar uitlaten, het is tenslotte advent? Verstoort het niet die innige liefdesverklaring van de dichter? En toch... het hoort erbij, want het is precies dit slot dat ons vertelt dat deze Zoon van de liefde, zelf ten prooi valt aan de machten en krachten, aan al die waarden en principes die met elkaar strijden en waarvan de kern is dat leven alleen leven kan ten koste van ander leven. Maar hij zegt niet, deze Zoon: dan moet die ander er maar aan geloven, maar hij gelooft er zelf aan. Hij gaat er aan onderdoor, en kiest daarmee niet voor de doorgaande strijd, maar voor de zachte krachten. Hij kiest voor de mensen die altijd de dupe worden van de strijd der giganten, de gladiatoren. Hij kiest daarmee voor een liefde die niet blind is, maar die de ogen opent voor wie het niet halen in onze wereld.

En daarmee brengt hij een nieuwe, een andere waarde in deze wereld, niet die van het doorgaande conflict maar van de verzoening, maar wel een verzoening die iets kost voordat ze iets oplevert. Zoals het brood straks eerst gebroken moet worden voordat het uitgedeeld wordt, zoals de Zoon moet afdalen onder ons mensen om één te worden met al die andere losers, zoals straks te horen zal zijn in het werk van Messiaen. Zoals de Zoon in wie alles geschapen is, niet

allereerst te vinden is in Rome, Jeruzalem, in Moskou, Peking, Washington, maar in een kribbe, een begin even onbetekenend en weerloos als zijn einde.

Als we dus die liefdeshymne zingen van een Zoon in wie alles geschapen is, dan is dat alles geschapen in die weerloosheid. Als we die eerstgeborene bezingen, dan niet de eerstgeborene van de vitaliteit, van de strijd, maar van de doden (zij die het niet gehaald hebben). Als hij beeld van de Eeuwige is, dan kan hij niet het idool van de macht zijn, eerder de icoon van een God die zich onzichtbaar nestelt waar we de bloem door het asfalt zien groeien, waar het licht van een paar kaarsen de duisternis weerstaat, waar een bisschop met een mijter opkomt voor de kinderen, ook zij die niets hebben.

Zo'n liefdeslied is het. Een lied dat niet alleen het mooie bezingt, maar het hele leven, waarin de Eeuwige in alles te vinden is: in het mooie, maar ook in de gekruisigde, en daarmee in alles wat hard is, en liefdeloos, wat pijn doet en wat reikhalzend uitziend naar vrede en verzoening. Deze liefde verdraagt dat, en er is alle reden om ze te bezingen en er naar uit te zien. Iedere tijd heeft haar nodig, ook de onze.

bronnen:

Gert Theissen, *Protestantische Akzente*, Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus 2008

De tekst uit het evangelie van Thomas is (o.a.) te vinden op

<http://www.earlychristianwritings.com/thomas/gospelthomas77.html>

Gebeden

Als u alles in allen bent
wees dan
met wie u zoeken
de mensen zonder huis
zonder dak
vluchtelingen
wees dan met de mensen
die zich nergens meer
thuis voelen
ook al hebben ze het
ogenschijnlijk goed.

Als u alles in allen bent
wees dan
met wie u niet zoeken
te druk met zichzelf
of met de ander
te bang

om zich over te geven
aan wat ons overstijgt.

Als u alles in allen bent
wees dan
daar aanwezig
waar de liefde ontbreekt
en de vrede ver te zoeken is:
in relaties die stranden
in de loopgraven
van de strijd
in de eenzame nachten
van het gevecht met jezelf.

Als u alles in allen bent
wees dan met de kinderen
vanwege de pret van het feest
van Sint Nicolaas

vanwege hun kunst
om zich over te geven
aan het geheimenis
van het leven
vanwege de kwetsbaarheid
waarin ze opgroeien.

Als u alles in allen bent
wees dan
met wie verdrietig zijn
en we noemen...
en met wie verkeren
onzekerheid
en we noemen...

Als u alles in allen bent
hoor dan als wij
in de stilte tot u bidden...

Wanneer u vaker inspiratie ontleent aan de preken en gebeden die klinken in de Kloosterkerk, stellen wij u voor om een gift over te maken op NL 29 INGB 0000 0585 71 ten name van Stichting Kloosterkerk.

U steunt ons werk ermee!